

KARTALLA!-PROJEKTI

– Sanojen avulla parempaan arkeen

Tiina Takkunen

Opinnäytetyö

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

(240 op)

11/2009

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kulttuurituotannon koulutusohjelma
OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ

Työn tekijä(t) Tiina Takkunen	
Työn nimi Kartalla!-projekti – Sanojen avulla parempaan arkeen	
Työn ohjaaja(t) Sanna Pekkinen, Molla Walamies	Sivumäärä 38 + liitteet 7
Tiivistelmä Opinnäytetyössä tarkastellaan Kartalla!-projektiä, jonka tarkoituksena oli tarjota terapeutista ja voimauttavaa sanataidetoimintaa keskisuomalaisille nuorille. Projektin kohderyhmässä oli sekä syrjäytymisvaarassa olevia että jo psykiatrisen hoidon piirissä olevia nuoria, mutta mukana oli myös ns. tavallisia, yläkouluikäisiä nuoria. Projektin tavoitteet olivat kuitenkin yhtä lailla sekä auttavassa että ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Projektin toteuttamista varten koottiin moniammatillinen työryhmä, johon kuului kirjallisuusterapiaohjaajia, sanataideohjaajia, toimintaterapeutti sekä tarinateatteri-/psykodraamaohjaaja. Projektin pilottivaihe, johon opinnäytetyö keskittyy, kesti syksystä 2008 syksyyn 2009. Tänä aikana nuorten ryhmiä perustettiin Suomen Kulttuurirahaston Myrsky-hankkeen myöntämän rahoituksen kautta kuusi, joista viisi kuului opinnäytetyön tarkastelun piiriin. Ryhmille tarjottiin kerhotoiminnan tapaisesti sanataidetoimintaa, ja kevään ja kesän 2009 aikana kullakin ryhmällä oli pääsääntöisesti 10 tapaamiskertaa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella projektin toimivuutta käytännön ja hallinnon tasolla sekä kerätä nuorten kokemuksia projektista. Tutkimusmenetelminä käytettiin haastattelua ja kyselyä, joiden kohteina olivat ryhmissä käyneet nuoret, ohjaajat, projektikoordinaattori sekä eri yhteistyötahot, joiden kautta nuorten ryhmät muodostuivat. Kerätyn aineiston perusteella nuorten kokemukset projektista olivat pääosin positiivisia ja projektin jatkumista ja pidempää kestoä toivottiin. Työtavoissa ei myöskään ollut huomauttamista. Kuitenkin erityisesti ohjaajat kokivat projektin hallinnon ja koordinoinnin toimivuudessa olleen puutteita. Tiedotus ei ollut toiminut tehokkaimmalla mahdollisella tavalla ja muutenkin projektiin toivottiin selkeämpää rakennetta. Haasteellisena koettiin myös kohderyhmään kuuluvien nuorten tavoittaminen ja toimintaan innostaminen. Projektin voidaan kuitenkin sanoa ainakin osittain onnistuneen tavoitteessaan, sanojen antamisessa nuorille omien ongelmien ja ajatusten käsitteilyyn.	
Asiasanat empowerment, nuoret, kirjallisuusterapia, sanataide, tarinateatteri, projektinhallinta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Cultural Management

ABSTRACT

Author(s) Tiina Takkinen	
Title Kartalla!-project – With the help of words towards a better everyday life	
Tutor(s) Sanna Pekkinen, Molla Walamies	Number of pages 38 + appendix 7
Abstract This thesis examines the Kartalla! -project. The purpose of the project was to offer young people in central Finland therapeutic and empowering activities through literary art. The target group of the project consisted of young people in danger of isolation and of young people already undergoing psychiatric treatment. So-called normal, middle-school aged people were also involved. The goals of the project were, however, concerned with both helping the young people as well as preventing isolation. A multi-vocational team was put together for carrying out the project. The team involved, for example, instructors of literary therapy and literary art, an occupational therapist and an instructor of playback theatre and psychodrama. The pilot phase of the project, which this thesis particularly concentrates on, lasted from the autumn of 2008 until the autumn of 2009. During this time, with the funding provided by the Myrsky-project of the Finnish Cultural Foundation, altogether six youth groups were established. Out of these, five were included under the observation of this thesis. The groups were offered literary art activities in the manner of clubs. During the spring and the summer of 2009 each group met in general ten times. The purpose of the thesis was to examine how the project functioned on the practical and the administrative level. It also gathered the young people's opinions on the project. Interviews and questionnaires were used as the research method. The targets of these were the young people that attended the groups, the instructors, the project coordinator and the different partnerships through which the groups of young people were formed. According to the gathered data, the experiences the young people had of the project were primarily positive. Continuation and a longer duration of the project were wished for. Moreover, there was no criticism towards the approaches to work. However, especially the instructors felt that there were lacks in the functionality of the project. Information had not worked as efficiently as possible, and there was a need for a clearer structure of the project. Reaching and motivating the targeted groups of young people was also seen as a challenge. However, in giving the young people the words to deal their own problems and thoughts with, it can be stated that the project at least partially succeeded in meeting its goals.	
Keywords empowerment, young people, literary therapy, literary art, playback theatre, project management	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 KARTALLA!-PROJEKTIN KUVAUS.....	7
2.1 Kartalla!-projektin tausta ja tavoitteet	7
2.2 Toimijat	8
2.3 Työtavat	12
2.4 Voimautumisen mahdollisuuksia.....	16
3 KARTALLA!-PROJEKTIN ARVIOINTI	22
3.1 Tutkimukselliset lähtökohdat	22
3.2 Haastattelun ja kyselyiden toteutus.....	23
3.3 Haastattelun ja kyselyiden tulokset.....	25
4 POHDINTA	32
LÄHTEET	36
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni liittyy Kartalla!-projektiin, jonka tarkoituksena on tarjota terapeutista ja voimauttavaa sanataidetoimintaa keskisuomalaisille nuorille. Projektin toteuttamista varten on koottu keskisuomalaisten toimijoiden työryhmä, johon kuuluu muun muassa kirjallisuusterapiaohjaajia, sanataideohjaajia, toimintaterapeutti sekä tarinateatteri-/psykodraamaohjaaja. Projekti pyrkii tavoittamaan sekä syrjäytymisvaarassa että jo nuorisopsykiatrian piirissä olevia nuoria. Tavoitteet ovat siis yhtä lailla sekä ennalta ehkäisevässä että auttavassakin toiminnassa. Pilottivaiheen jälkeen tarkoituksena on käynnistää projektin laajamittaisempi kaksivuotinen osa, jossa pilottivaiheessa hyviksi havaittuja menetelmiä kehitetään edelleen ja projektin vaikutusalue laajenee. (Kartalla!-projekti 2008.)

Projektin pilottivaihe, johon työni erityisesti keskittyy, kesti syksystä 2008 syksyyn 2009. Tänä aikana oli alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus järjestää neljä yläkouluikäisten nuorten ryhmää. Ryhmiä pystyttiin kuitenkin Myrskyhankkeen myöntämän rahoituksen kautta järjestämään lopulta kuusi ja lisäksi pidettiin vielä yksittäisiä pajapäiviä, jotka olivat avoinna koko koulun oppilaille. Ryhmistä kuudes järjestettiin syksyllä 2009, joten tämä ryhmä ei esiinny työssäni. Ryhmille tarjottiin kerhotoiminnan tapaisesti sanataidetoimintaa, ja kevään 2009 aikana kullakin ryhmällä oli pääsääntöisesti 10 tapaamiskertaa. Yksi ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa ohjaajan sairastumisen vuoksi. Projektin suunnitelleen ja ideoineen työryhmän jäsenet toimivat myös ryhmien ohjaajina. (Kartalla!-projekti 2008.)

Omassa työssäni keskityin tarkastelemaan projektin toimivuutta käytännön tasolla sekä keräämään nuorten kokemuksia projektista. Tarkoitukseni oli selvittää, miten projekti toimi hallinnollisesti ja mitä nuoret projektista saivat irti, vai saivatko mitään. Tutkimusmenetelminä käytin haastattelua ja kyselyä, joiden kohteina olivat ryhmissä käyneet nuoret, ohjaajat, projektikoordinaattori sekä eri yhteistyötahot, joiden kautta nuorten ryhmät muodostuivat. Näiden tulosten perusteella esitän myös ehdotuksia projektin kehittämisestä tulevaisuudessa.

Kulttuurin ja taiteen liittäminen perinteisesti sosiaalityöhön yhdistettyyn toimintaan on kiinnostanut minua opintojeni alusta lähtien. Olen kiinnostunut siitä, miten taidetta ja kulttuuriharrastuksia voisi käyttää voimauttamaan, itsetuntoa vahvistamaan ja jopa parantamaan. Omassa työssäni tulevaisuudessa haluaisin toimia näiden teemojen parissa. Tahtoisin löytää ratkaisuja siihen, miten taidetta voisi käyttää ja kulttuuria harrastaa muutenkin kuin vain sen itsensä vuoksi. Uskon itse vahvasti taiteen positiivisiin vaikutuksiin ja siksi oli erityisen hienoa päästä mukaan tällaiseen projektiin, jossa taidetta, taiteen tekemistä ja itseilmaisua käytettiin voimauttaviin tarkoituksiin.

Olin alun perin suunnitellut, yhtä aikaa, projektista tietämättä, samanlaista voimauttavaa kirjallisuuteen ja kirjoittamiseen liittyvää työpajaa opinnäytetyökseni. Mutkien kautta kuulin Kartalla!-projektista, ja neuvoja omaan työhöni kysyessäni kysyin samalla ohimennen, olisiko heillä tarvetta opinnäytetyön tekijälle.

Työni on hyvin ajankohtainen, sillä nuorten henkisestä hyvinvoinnista puhutaan muun muassa koulusurmien takia paljon, ja syrjäytymisen ehkäisemiseen panostetaan. Kartalla!-projekti on osa Suomen Kulttuurirahaston valtakunnallista Myrsky-hanketta, jonka avulla on tarkoitus tarjota nuorille mielekäästä toimintaa ja uutta sisältöä elämään kulttuurin ja taiteen avulla. Kartalla!-projektin viidestä nuorten ryhmästä kaksi koostui niin sanotusti tavallisista yläkoulun oppilaista, kaksi psykiatrisen hoidon piirissä olevista nuorista ja yksi nuorista, joilta puuttuu perusopetuksen päättötodistus tai jotka haluavat korottaa arvosanojaan tai saada lisäopetusta. Projektissa tulivat siis hyvin esille sekä ennalta ehkäisevä että auttava toiminta.

2 KARTALLA!-PROJEKTIN KUVAUS

2.1 Kartalla!-projektin tausta ja tavoitteet

Kartalla!-projekti on osa Suomen Kulttuurirahaston valtakunnallista Myrsky-hanketta, jonka avulla on tarkoitus tarjota nuorille mielekästä toimintaa ja uutta sisältöä elämään kulttuurin ja taiteen avulla. Kohderyhmänä Myrskyssä ovat erityisesti niin sanotut katvenuoret: 13–17 -vuotiaat, joiden ote elämästä on irtoamassa. Katveeseen joutumisen uhka koskee erityisesti nuoria, joilla on tai joiden lähipiirissä on päihde- tai mielenterveysongelmia, väkivaltaisuutta tai rikollisuutta. Tällainen nuori saattaa olla myös koulukiusattu, arka ja sosiaalisesti vetäytyvä tai kuulua vähemmistöön. (Myrsky-hanke 2009.)

Kartalla!-projektin suunnittelu alkoi keväällä 2008, kun Keski-Suomen Sanataideyhdistys Rapina ry:n koordinaattori Tero Hannula tapasi Jyväskylän Kirjamesseilla kirjallisuusterapeutti Karoliina Kähmin, joka oli vastikään perustanut Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys ry:n Keski-Suomen alajaoston. Rapinassa oli jo pitkään pohdittu voimauttavaan kirjoittamiseen liittyvää projektia, sillä tarve oli huomattu ja nuorten syrjäytymisen uhka oli alkanut näkyä. Sanataide koettiin hyväksi muodoksi, sillä sen avulla syrjäytymisvaarassa oleville nuorille olisi mahdollista antaa sanoja omien ongelmien ilmaisuun. Vuonna 2008 projektia varten haettiin rahoitusta Myrsky-hankkeesta ja myönteinen päätös saatiin.

Projektikoordinaattori vastasi suurimmaksi osaksi yhteistyökumppaneiden etsimisestä. Alkuperäisiä yhteistyökumppaneita olivat Nisulanmäen koulu Muuramessa sekä Haukkalan koulun psykiatrinen osasto ja sairaalakoulu, myöhemmin mukaan tuli myös Oksa-koulutus Jyväskylästä. Muuramessa toimi kaksi ryhmää. Nuorten ryhmiin etsiminen oli lähinnä yhteistyökumppaneiden (eli opettajien) vastuulla. Tämä oli mielestäni mainio tapa, sillä nuorten jokapäiväisessä elämässä läsnä olevat opettajat osasivat suositella ryhmää projektin kohderyhmään kuuluville nuorille. Useimmissa ryhmissä opettajat olivat myös pitäneet avoimia kuulutuksia, jolloin ryhmät olivat auki kaikille halukkaille.

Ryhmien kokoontumiset sitoutettiin koulupäivän kulkuun. Muuramessa tunnit olivat heti koulupäivän päätyttyä, siellä toiminta olikin eniten kerhotyyppistä. Jokaisella ryhmällä oli omat vakituiset ohjaajansa, joiden lisäksi ryhmissä kävi myös vierailijoita muun muassa sarjakuva- ja musiikkityöpajoja vetämässä. Ryhmien ohjaajavalintoja tehdessä pyrittiin kokoamaan sanataideohjaaja- ja terapia-ammattilaispareja. Tämän syynä oli projektin tavoitteen toteuttaminen – pyrkimyksenä oli syvällisemmän sanataidetoiminnan tarjoaminen pelkän puuhastelun sijaan.

Useimmat ryhmät kokoontuivat yhteensä 10 kertaa kevään aikana ja kokoumiskerta kesti ryhmästä riippuen tunnista puoleentoista tuntiin. Yksi ryhmä oli poikkeuksellinen kokoontuessaan vain kahdeksan kertaa. Ryhmien tekemien harjoitusten sisällöt vaihtelivat ohjaajista riippuen. Ohjaajille on jokaiselle kehittynyt työkokemuksen myötä oma ohjaustapansa, ja monet harjoituksista saattoivat olla ohjaajien itsensä kehittämiä, sen vuoksi kaikille yhteistä ”opetussuunnitelmaa” ei projektilla ollut. Projektin alussa kuitenkin järjestettiin kaksipäiväinen seminaari, joka toimi ohjaajien ja muun työryhmään projektiin perehdyttäjänä. Tässä tilaisuudessa jotkut ohjaajat myös esittelivät työtapojaan ja harjoituksiaan tarjoten näin niitä myös muiden käyttöön.

2.2 Toimijat

Kartalla!-projektin työryhmä

Projektin pilottivaiheen työryhmään kuuluivat Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys ry:n Keski-Suomen alajaosto, Keski-Suomen Sanataideyhdistys Rapina ry sekä toimintaterapiaa tarjoava Toimintakeidas Oy, joista kerron lähemmin seuraavaksi.

Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys ry perustettiin vuonna 1981 tarkoituksenaan kirjallisuusterapiatyön tunnetuksi tekeminen ja edistäminen. Perustamiskokouksen jälkeen yhdistys alkoi järjestää opintopiirejä mielenterveystoimiston tiloissa Helsingissä. Säännöissä mainitun tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys jär-

jestää julkaisu-, koulutus- ja valistustoimintaa, luo yhteistyötä kirjallisuusterapiasta kiinnostuneille sekä julkaisee Kirjallisuusterapia-lehteä. Yhdistys ei järjestä eikä välitä varsinaisia terapiapalveluja, vaan toimii alan toimijoiden yhteistyötahona. Keski-Suomen alajaosto perustettiin keväällä 2008. (Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys ry 2009.)

Keski-Suomen sanataideyhdistys Rapina ry on lokakuussa 2005 perustettu yhdistys, jonka toiminnan tarkoitus on tarjota sanataidepalveluja kouluille, päiväkodeille, kirjastoille ja muille sanataiteesta kiinnostuneille tahoille. Yhdistys pyrkii toimimaan sanataideharrastuksen herättäjänä ja ylläpitäjänä. Keskeisenä toiminta-ajatuksena on tarjota ammattitaitoista sanataideohjausta koko Keski-Suomen alueelle sellaisiin kouluihin ja yhteisöihin, jotka yleensä jäävät paitsi erikoisosaamista vaativista projekteista. Yhdistyksen perustoimintaa ovat erityisesti kouluvierailut ja kerhotoiminta. Yhdistys rahoittaa toimintaansa pääasiallisesti apurahoin. Rapinassa on mukana kirjailijoita, sanataideohjaajia, kirjoittamisen ja kirjallisuuden opettajia ja opiskelijoita. Lokakuuhun 2009 mennessä Rapinan projekteihin on osallistunut noin 30 keskisuomalaisista kuntaa ja noin 2800 lasta ja nuorta. (Keski-Suomen sanataideyhdistys Rapina ry 2009.)

Toimintakeidas Oy on Jyväskylän, Keuruun ja Suolahden keskustoissa toimintaterapia- ja puheterapiapalveluja tuottava yritys. Terapiaa toteutetaan sekä vastaanottotiloissa että päiväkot-, koulu- ja kotikäynteinä. Kotikäyntialueita ovat mm. Jyväskylä ympäristöineen, Ääneseutu, Konnevesi, Laukaa, Hankasalmi, Keuruu, Petäjävesi ja Haapamäki. Toimintakeitaan asiakkaat ovat suurimmaksi osaksi lapsia, joilla on todettu tai epäillään kehitysviivettä jollakin kehityksen osa-alueella. Aikuisten toimintaterapiassa arvioidaan asiakkaan selviytymistä päivittäisistä toiminnoista asuinympäristössään, sekä etsitään ja kokeillaan ongelmiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Oman erillisen asiakasryhmänsä muodostavat asiakkaat, jotka tulevat Toimintakeitalle ainoastaan arviointia varten. Lähettävänä on tahona terveyskeskus tai keskussairaala. (Toimintakeidas Oy 2009.)

Myrsky-hanke

Myrsky on Suomen Kulttuurirahaston valtakunnallinen suurhanke, joka toteutetaan vuosina 2008–2011. Siihen voivat osallistua 13–17-vuotiaat nuoret, ja erityistä huomiota kiinnitetään ns. katvenuoriin. Katvenuorilla tarkoitetaan nuoria, joiden ote elämästä on irtomassa. Tämä koskee nuoria, joilla on tai joiden lähi-piirissä on päihde- tai mielenterveysongelmia, väkivaltaisuutta tai rikollisuutta. Tällainen nuori saattaa olla myös koulukiusattu, arka ja sosiaalisesti vetäytyvä tai kuulua vähemmistöön. Myös koko paikkakunta tai alue saattaa olla katveessa. Myrskyllä halutaan kulttuurin ja taiteen avulla vaikuttaa merkittävästi nuorten hyvinvointiin ja heidän sosiaaliseen ja henkiseen kehitykseensä. Tavoitteena on antaa nuorille rohkaisevia esimerkkejä, konkreettista tekemistä ja sitä kautta luoda onnistumisen kokemuksia. Parhaimmillaan Myrsky yhdistää erilaisia nuoria ja heidän osaamistaan. (Myrsky-hanke 2009.)

Paikallisen toiminnan aloittamisessa avainasemassa ovat nuorten kanssa työskentelevät aikuiset: ammattitaiteilijat, opettajat, nuorisotyöntekijät ja viranomaiset. Tavoitteena on juurruttaa eripuolilla syntyvät hankkeet pitkäjänteiseksi toiminnaksi. Myrsky pyrkii tavoittamaan sellaiset nuoret, joita ei perinteisin ja jo olemassa olevin keinoin ole kyetty saavuttamaan, ja saamaan nämä nuoret mukaan yhteisölliseen toimintaan kulttuurin ja taiteen avulla. (Myrsky-hanke 2009.)

Myrsky-hanketta rahoittaa Suomen Kulttuurirahasto, joka on yksityinen säätiö. Rahasto tukee Suomen kulttuurielämää myöntämällä apurahoja keskusrahastosta ja 17 maakuntarahastosta tieteen, taiteen ja kulttuurielämän aloilla toimiville henkilöille ja yhteisöille. Kulttuurirahastolla on myös omaa kulttuuritoimintaa. Suomen Kulttuurirahasto on sitoutunut Myrsky-hankeeseen vuosiksi 2008–2011. Se tukee aktiivisesti pysyvien paikallisten toimintamallien luomista. Rahaston roolina on myös pitää yllä hankkeiden korkeaa tasoa ja eettisyyttä. Kulttuurirahaston tuki kolmen vuoden aikana on noin 3 miljoonaa euroa. (Myrsky-hanke 2009.)

Yhteistyökumppanit

Kartalla!-projektin yhteistyökumppaneita pilottivaiheessa olivat Jyväskylässä toimivat Haukkalan sairaala ja sairaalakoulu, Oksa-koulutus sekä muuramelainen Nisulanmäen koulu.

Haukkalan sairaala koostuu lastenpsykiatrisesta osastosta ja poliklinikasta, sekä nuortenpsykiatrisesta osastosta. Nuortenpsykiatrinen osasto, jolta Kartalla!-projektiin osallistuneet nuoret olivat, on tarkoitettu 13-17-vuotiaille, sairaalahoidon tarpeessa oleville keskisuomalaisille nuorille. Osastolle tulon tarvitaan lääkärin lähete ja tutkimusjakso siellä kestää yleensä kuusi viikkoa. Tämän jälkeen hoito jatkuu tarvittaessa avohoitona poliklinikalla, kotona tai osastolla. Sairaanhoidtajien, lääkärin, psykologin ja sosiaalityöntekijän rinnalla nuoren hoitoon osallistuvat tarpeen mukaan mm. ravitsemus-, fysio- ja musiikkiterapeutit. Nuoren hoidon tavoitteet ja periaatteet määritellään yhdessä nuoren, hänen vanhempinsa ja/tai hänen läheistensä kanssa. (Keski-Suomen sairaanhoitopiiri 2009.)

Jyväskylän Sairaalakoululla on kaupungissa kaksi toimipistettä; Kukkumäen ja Haukkalan toimipisteet, joista viimeksi mainittu oli mukana Kartalla!-projektissa. Jyväskylän Sairaalakoulussa annetaan opetusta lasten- ja nuorisopsykiatrisessa, somaattisessa, neurologisessa tai foniatriassa hoidossa tai kouluarvioinnissa oleville perusopetusikäisille lapsille ja nuorille. Sairaalakoulussa voi käydä tietyissä tilanteissa myös avo-oppilaina, esimerkiksi osastohoitoa odottavat tai osastolta lähtevät oppilaat voivat erillisen sopimuksen mukaan käydä sairaalahoidon nivelvaiheissa sairaalakoulua. Lisäksi sairaalakoulussa järjestetään koulunkäynnin tukijaksoja oppilaille, joiden oppimisen tai koulunkäynnin tilanne kaipaava selkiyttämistä, arviointia ja/tai pedagogisen kuntoutussuunnitelman laadintaa. (Jyväskylän kaupunki 2009.)

Haukkalan toimipiste toimii sairaalakouluna lasten- ja nuorisopsykiatrisessa avo- tai osastohoidossa oleville oppilaille ja erityiskouluna oppilaille, jotka tarvitsevat oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteen kartoittamista ja oppimissuunnitelman laadintaa määräaikaikaisella koulunkäynnin tukijaksoilla. Koulu toimii osaamiskeskuksena osana Jyväskylän kaupungin erityisopetuksen palvelujär-

jestelmää. Perustehtävän lisäksi koulu tarjoaa konsultaatiota ja täydennyskoulutusta oppimisen ja koulunkäynnin pulmatilanteissa sekä järjestää koulunkäynnin tukijaksoja oppimisen ja koulunkäynnin selkeyttämiseksi. (Jyväskylän kaupunki 2009.)

Oksa-koulutus on Jyväskylän ammattiopiston järjestämä koulutus, joka tarjoaa nuorelle tai aikuiselle mahdollisuuden hankkia perusopetuksen päättötodistus ja/tai korottaa perusopetuksen arvosanoja. Perusopetuksessa opiskelija suorittaa perusopetuksen päättötodistuksen valmiiksi henkilökohtaisen opiskeluohjelman mukaisesti. Perusopetuksen lisäopetuksessa opiskelija voi yhden vuoden aikana korottaa tarpeen mukaan kaikkia pakollisten ja valinnaisten aineiden perusopetuksen päättöarvosanoja ja parantaa valmiuksia ammatillisen koulutuksen tai lukio-opintojen suorittamiseksi. Perusopetus ja perusopetuksen lisäopetus on opiskelijalle maksutonta ja siitä saa samat opintososiaaliset edut kuin peruskoulussa. Opetusta toteutetaan erilaisia ryhmä- ja yksilöopetuksen menetelmiä opiskelijan tarpeen mukaisesti käyttäen. (Jyväskylän ammattiopisto 2009.)

Nisulanmäen koulu Muuramessa tarjoaa perusopetusta yläluokkalaisille muuramelaisille nuorille kunnan keskustassa.

2.3 Työtavat

Kirjallisuusterapia

Kirjallisuusterapian katsotaan saaneen alkunsa ensimmäisen maailmansodan aikana, jolloin sotilassairaaloissa uskottiin lukemisen hoitavan, sivistävän ja kasvattavan. Silloin puhuttiin biblioterapiasta, joka käsitti lähinnä vain lukemisen harrastamisen. 1930-luvulta lähtien kirjojen avulla hoitaminen lisääntyi Yhdysvalloissa ja ensimmäiset tutkimukset biblioterapiasta ilmestyivät. Suomessa taas on viitattu kirjallisuusterapian suuntaan 1940-luvulta lähtien, kuitenkin vasta 1970-luvulla alkoi viritä kiinnostus luovan ilmaisun ja psykoterapian yhdistämiseen. Suomen kirjallisuusterapiayhdistys perustettiin vuonna 1981. Te-

rapeuttista lukemista ja kirjoittamista käytetään meillä hoidon, kuntouttamisen ja ennalta ehkäisyyn apuna sairaaloissa, muissa laitoksissa (esimerkiksi vankiloissa) ja avohoidon toimipaikoissa, sekä myös kerho- ja harrastustoiminnassa, muun muassa lasten satuterapian ja vanhusten muisteluryhmien muotoisina. (Ihanus 2000, 25-26.)

Kirjallisuusterapiassa käytetään joko valmista tai itse tuotettua kirjallista tai suullista aineistoa, jota käydään läpi vuorovaikutuksessa ohjaajan, parin, ryhmän tai perheen kanssa. Vaikka päiväkirjan kirjoittaminen voi tuntua terapeuttiselta, ei ole kyse varsinaisesta kirjallisuusterapiasta, sillä siitä puuttuu vuorovaikutus. (Ihanus 2000, 27.) Kirjallisuusterapia on lyhykäisyydessään ilmaistuna luovuusterapeuttista toimintaa, jonka olennaisena osana toimii vuorovaikutuksellinen keskustelu ja jonka tavoitteena on itseilmaisun kehittäminen ja itsetuntemuksen lisääminen. Tavoitteina on myös edistää vuorovaikutustaitoja ja auttaa ilmaisemaan vaikeita asioita. (Linnainmaa 2005, 11.)

Vaikka yksi kirjallisuusterapian perusajatuksista on, että omia ongelmia on helpompi lähestyä kirjoittamalla kuin suoraan, käsittää kirjallisuusterapia pelkän kirjoittamisen lisäksi muutakin. Kirjallisuusterapia on sateenvarjokäsite, jonka alla on monenlaista sanataiteeseen liittyvää toimintaa. Lukeminen ja kirjoittaminen ovat sen perusmuotoja, mutta mukana voi olla myös esimerkiksi audiovisuaalista materiaalia. Kirjallisuusterapia ei siis välttämättä ole vain kirjallisuutta eikä terapiaa, sillä tavoitteena on muutos, jonka välineinä voidaan kirjallisten tekstien lisäksi tai sijasta käyttää muuta materiaalia kuten elokuvia, videoita tai valokuvia. Tavoitteena ei ole tekstin tai muun materiaalin sisällön analyysi tai arvosteleminen, vaan tunnelmien ja teemojen tarkastelu. (Linnainmaa 2005, 11-12.)

Sanataide

Sanataide terminä on vakiintunut tarkoittamaan lasten ja nuorten luovaa kirjoittamista, mutta koska ala elää tällä hetkellä kehityskauttaan ja hakee muotoaan, sanataide ja sitä koskevat tutkimukset ovat usein hajanaisia ja hieman päämäärättömiäkin. Toisinaan termiä kuulee käytettävän kaiken kirjallisen työn syno-

nyyminä: puhutaan vaikkapa Juhani Ahon sanataiteesta, aikuisten luovan kirjoittamisen harrastamisesta tai jopa runonlausunnasta. Näissä tapauksissa sanataide käsittää lähinnä sanoilla taiteilun ja sanataituruuden. Sanataide on etenkin suomen kieleen tarttunut käsite, esimerkiksi englanniksi ei puhuta *word artista* vaan useimmiten käytetään termiä *children's creative writing* – lasten luova kirjoittaminen. Toisaalta on hyvä, että suomen sanataide ei viittaa suoraan kirjoittamiseen, mutta se saattaa myös hämmentää ja vaatia asiaan vihkiytymättömälle lähes aina täsmentävän selityksen. (Ikonen 2008, 6.)

Sanataidetunneilla, -kerhoissa ja -projekteissa usein näytellään, tanssitaan, piirretään ja lauletaankin. Taidekasvatusprojektit ovat usein monitaiteisia, sillä taiteenalat palvelevat toisiaan paitsi opettajan myös oppilaiden näkökulmasta. Sanataiteen opetuksen keskeisin tavoite on kielen ja mielikuvituksen rikastuttaminen. Oppiminen tapahtuu ilon, leikin ja ilmaisuvapauden avulla. Opetuksessa käsitellään kirjoitettua, puhuttua ja kuvitettua kieltä ja painotetaan sekä vastaanottoa että omaa ilmaisua. Sanataiteen oppilaita kannustetaan myös lukemaan paljon. (Ikonen 2008, 8-10.)

Sanataiteen avulla pyritään erilaisia lähestymistapoja hyväksikäyttäen järjestämään inhimillisiä kokemuksia ymmärrettävään, kerronnalliseen muotoon. Tarina on sanataiteelle luonteenomaisin tapa lähestyä näitä asioita, mutta tarinan voi tehdä monella tavalla. Anja Kuhalampi (2005) listaa esimerkkejä siitä, mitä sanataide voi pitää sisällään. Vaikka lista ei ole kattava, se huomioi monia eri sanataideopetuksessa käytettäviä menetelmiä perinteisestä kirjallisuuden lukemisesta ja omasta kirjoittamisesta aina sarjakuviin, kuunnelmiin, esittämiseen, videotaitteeseen ja jopa roolipelien pelaamiseen eli larppaamiseen sekä muihin vuorovaikutuksellisiin peleihin ja esityksiin osallistumiseen. Kenttä on siis laaja ja se hajoaa pitkin taiteen käsitystä, mutta kaikki ilmaisemuodot palautuvat ennen pitkää tarinaan: sen vastaanottamiseen, ilmaisemiseen tai tarinan kautta vuorovaikuttamiseen. (Ikonen 2008, 7-8.)

Lyhykäisyydessään sanataiteen määritelmän voi muotoilla yhteen kappaleeseen: se on kirjojen ja kirjoittamisen parissa viihtymistä, sanoilla taiteilua ja sanataituruuden tavoittelua, mutta pitää sisällään myös paljon moninaisemman

tavan tarjota virikkeitä lapsen tai nuoren mielikuvitukselle ja itseilmaisulle. Sanataide on luovaa kielellistä ilmaisua, jonka parissa nautitaan kirjoista, kirjoittamisesta ja sanallisista kokeiluista, kerätään aineksia omiin kertomuksiin ja runoihin, tutustutaan kirjallisuuteen ja kirjailijoihin sekä kokeillaan tekstin tekemisen tyylejä ja tapoja. Tärkeintä on oivallus, tekemisen ilo ja luovuudesta ja mielikuvituksesta nauttiminen. (Ikonen 2008, 6-7; Keski-Suomen sanataideyhdistys Rapina ry., 2009.)

Tarinateatteri

Tarinateatteri juontaa juurensa Jacob Levy Morenon (1892-1974) kehittämään psykodraaman menetelmään. Psykodraama on eräs ryhmäpsykoterapian muoto, jossa potilas eläytyy eri rooleihin ja käy läpi tapahtumia menneisyydestä, nykyisyydestä tai tulevaisuudesta. Tavoite on lisätä spontaaniutta ja luovuutta. Päähenkilö eli potilas, jonka tarinaa käsitellään, saa nähdä oman toimintansa ikään kuin peilistä katsottuna. Hän pääsee psykodraamaistuntojen kautta eläytymään myös sellaisen ihmisen rooliin, jonka käyttäytymistä hänen on vaikea ymmärtää. Psykodraaman ytimessä ovat potilaiden henkilökohtaiset, todelliset tarinat ja potilaat ovat sitoutuneet terapiaprosessiin ammattiterapeutin johdolla. Hän ikään kuin elää uudelleen, uudessa valossa omaa tarinaansa muun ryhmän avustuksella. Tarinateatterissa ei kuitenkaan ole kyse terapiaprosessista, vaikka se voikin olla terapeutista. Tarinateatterissa kertoja asettuu selkeästi ulkopuolelle ja hän katselee omaa tarinaansa näyttelijöiden esittämänä. (American Psychiatric Association 2003; Moisio 2007, 5.)

Tarinateatterin sanotaan alkaneen vuonna 1975 yhdysvaltalaisen Jonathan Foxin ja hänen työryhmänsä toimesta. Tämä ryhmä, tarinateatterin muotoa kehittäen, vei sitä kouluihin, vankiloihin, vanhainkoteihin, konferensseihin ja festivaaleille tarkoituksenaan rohkaista ihmisiä kaikista yhteiskuntaluokista antamaan tarinoidensa tulla kuulluiksi. Ryhmä myös esiintyi kuukausittain yleisölle. Vuonna 1990 perustettiin kansainvälinen tarinateatteriverkosto (International Playback Theatre Network) tukemaan alan toimijoita ympäri maailman. Vuonna 2006 verkostoon kuului noin 100 ryhmää ja 300 yksittäisjäsentä 50 eri maasta. (Centre for Playback Theatre 2009.)

Tarinateatteri on improvisaatioteatteria, jossa yleisön tai ryhmän jäsenet kertovat tarinoita elämästään ja katsovat muiden näyttelevän ne. Tarinateatterin peruskaavaa on kuvattu esimerkiksi näin: Joukko ihmisiä huoneessa, salissa, teatterissa. Heitä vastapäätä istuu joukko näyttelijöitä. Näyttelijöiden toisella puolella istuu muusikko soittimiensa kanssa, toisella mc, seremoniamestari, joka odottaa tyhjän tuolin vierellä. Tyhjä tuoli on varattu kertojalle. Sitten, rituaalimaisen prosessin kautta mimiikkaa, musiikkia ja puhuttuja kohtauksia käyttäen näyttelijät kertovat tarinan. Ensimmäisen kertojan jälkeen on seuraavan vuoro ja sitten taas seuraavan. Tällä tavoin yleisön yksilöt pääsevät todistamaan omien tarinoidensa teatteria. (Centre for Playback Theatre 2009.)

2.4 Voimautumisen mahdollisuuksia

Esittelen tässä Juha Siitosen kehittämän voimaantumisteorian sekä Miina Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmän. Voimaantumisteorian olen valinnut esiteltäväksi työssäni siksi, että mielestäni se kuvaa hyvin Kartalla!-projektin tavoitteita sekä taustalla vaikuttavia syitä projektin toteuttamiselle ja osin myös työtapojen valinnoille. Voimauttavan valokuvan menetelmän koen olevan hyvä rinnakkaisesimerkki Kartalla!-projektin tapaisesta taidetoiminnasta, jossa tavoitteet ovat muualla kuin pelkässä taiteen ja teosten tuottamisessa.

Suomen kieleen ei vielä ole varsinaisesti vakiintunut vastinetta englanninkieliselle *empowerment*-termille. Joissain tapauksissa sanaa käytetään suoraan suomentamattomana, yleisimmin käännöksinä toimivat voimaantuminen tai voimautuminen, käyttäjästä riippuen. Voimaantuminen on Juha Siitosen (1999) käyttöönottona termi, joten häneen ja hänen teoriaansa viitatessani käytän tätä sanaa. Sari Siimes (2006) kertoo opinnäytetyössään Miina Savolaisen muokanneen Siitosen termiä hänen mielestään paremmin kuvaavan voimautumisen käsitteeksi. Savolainen perustelee muutosta sillä, että hänestä sana tässä muodossa kuvaa paremmin voimautumisprosessin luonnetta ihmisestä itsestään lähtevänä prosessina, toisin kuin voimaannuttamisesta puhuminen, josta hänel-

le tulee mielikuva ulkopuolelta, mahdollisesti väkisinkin tulevasta voimaantumisen paineesta. (Siitonen 1999, 60; Siimes 2006, 14.)

Omassa työssäni käytän lähinnä sanaa voimautuminen (edellä mainituin tietyin poikkeuksin), sillä koen tämän muodon itselleni läheisimmäksi ja helpoimmaksi käyttää. Uskoakseni tämä muoto on myös yleisemmin tunnettu Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmän ja siihen liittyvän Maailman ihanin tyttö -projektin saaman julkisuuden vuoksi.

Voimaantumisteoria

Siitosen kehittämän voimaantumisteorian mukaan voimaantumisen keskeinen ajatus on se, että voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, eikä voimaa voi antaa toiselle. Voimaantumisprosessissa merkityksellisiä osa-alueita kuitenkin ovat vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys, joten ympäristöllä ja yhteisöllä voi olla suurikin vaikutus yksilön voimaantumisprosessissa. Voimaantuminen ei teorian mukaan ole pysyvä tila, mutta sitä voidaan kuitenkin yrittää tukea hienovaraisilla ja mahdollistavilla toimenpiteillä, kuten esimerkiksi avoimuudella, toimintavapaudella ja rohkaisemisella sekä turvallisuuteen, luottamukseen ja tassa-arvoisuuteen pyrkimisellä. (Siitonen 1999, 6.)

Siitonen viittaa tutkimuksessaan useisiin lähteisiin todetessaan erityisesti erilaisten vähemmistöjen hyvinvointia edistävien interventioiden tutkimuksissa tulleen esille, että yhteisöjen sosiaaliset rakenteet, olosuhteet tai toiset yksilöt voivat estää joitakin ihmisiä tai ryhmiä tuntemasta itseään tai työtään arvokkaaksi. Koska ihmisillä on luontainen tarve tuntea itsensä arvokkaaksi, vähäiselläkin tämän tunteen lisäämisellä voi olla uudistava vaikutus niin yksilöihin kuin ryhmiinkin, ja se voi tuottaa valtavia energiamääriä oppimiseen ja kasvuun. (Siitonen 1999, 117.)

Voimaantuminen on ensisijaisesti ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, joka on yhteydessä ihmisen omaan haluun, omien päämäärien asettamiseen, omiin mahdollisuuksiinsa luottamiseen sekä näkemykseen itsestään ja omasta tehok-

kuudestaan. Voimaantumisteoriassa ihmistä pidetään aktiivisena, luovana ja vapaana toimijana, joka asettaa jatkuvasti itselleen päämääriä (pyrkimyksiä, toiveita ja haluja) omassa elämässään. Itseä ja omia mahdollisuuksia koskevat uskomukset rakentuvat keskeisiltä osin sosiaalisessa kanssakäymisessä, joten vaikka voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi, toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet vaikuttavat siihen. Siitonen mainitseekin toimintaympäristön olevan merkityksellinen voimaantumisprosessin kannalta – voimaantuminen on oletettavasti jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin jossain toisessa. (Siitonen 1999, 93, 117-118.)

Mielestäni Kartalla!-projekti toteuttaa hyvin voimaantumisteoriaa: projektin tarkoituksena ei ole antaa nuorelle voimaa, vaan antaa hänelle tilaa löytää voima itsestään. Projekti toimii sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti ja siten toteuttaa hyvin voimaantumisteorian periaatetta siitä, että voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi, johon toiset ihmiset vaikuttavat. Ryhmissä nuoret ovat yksilöitä, ja heille on annettu myös yksilöllistä ohjausta, mutta samalla ryhmähengen rakentumiseen on kiinnitetty erityistä huomiota, jotta nuoret saisivat tuntea olevansa osa ryhmää, osa jotain kokonaisuutta, jossa jokaisella on oma paikkansa ja jokainen on merkityksellinen.

Voimauttava valokuva

Taiteen käyttämisestä voimauttaviin tarkoituksiin Suomessa luultavasti tunnetuin on Miina Savolaisen kehittämä voimauttavan valokuvan menetelmä. Menetelmää on sovellettu 2000-luvun ajan etenkin täydennyskoulutusopinnoissa useilla kasvatusta-, hoito- ja terapeuttisen työn aloilla sekä työyhteisön kehittämisessä. Voimauttava valokuva on rekisteröity tavaramerkki, jonka käyttöön vaaditaan oman voimautumisprosessin ja täydennyskoulutuksen läpikäyminen. Varhaisin tunnettu projekti, jonka kokemuksista Miina Savolainen on alkujaan saanut kipinän menetelmän kehittämiseen ja valokuvan terapeuttisen käytön tutkimiseen, on vuonna 1998 alkanut lastensuojeluprojekti ”Maailman ihanin tyttö”. Projektin lähtökohtana oli huomio siitä, etteivät sosiaalityön perinteiset verbaliset tavat jäsentää asiakkaan elämänkokemusta, vuorovaikutussuhteita ja käsitystä omasta itsestä, olleet riittäviä. (Savolainen 2009.)

Menetelmällä on neljä keskeistä osa-aluetta: omakuvat, albumikuvat, valokuvaustilanteen vuorovaikutus ja arjen teemojen tavoitteellinen valokuvaaminen. Näitä käytetään välineinä ihmissuhteiden lähentämiseen, vuorovaikutuksen parantamiseen, hajanaisten, tunnepitoisten ja abstraktien asioiden selkeyttämiseen sekä oman minän tai yhteisön toiminnan tutkimiseen ja reflektointiin. Vaikka kuvausprojektit antavat suuren sijan intuitiolle ja luovuudelle, on niissä aina mukana tavoitteellisuus: mitä halutaan tehdä näkyväksi ja vahvistaa? Valokuvaaminen noudattaa kuitenkin luovan prosessin dynamiikkaa, jossa lopputulosta ei voi tietää etukäteen. (Savolainen 2009.)

Valokuvaamisen arkikäytäntöön liittyy ajatus: se, mikä on kuvattu, on muistamisen arvoista – toisin sanoen arvokasta. Käänteisesti taas koetaan, että ne asiat ja ihmiset, joita ei juurikaan kuvata, eivät ole niin tärkeitä. Lähtökohta sekä perheessä että työyhteisössä kuvaamiseen onkin jokaisen jäsenen näkyminen omana moniulotteisena itsenään yhteisessä kuvin rakennetussa tarinassa, riippumatta asemastaan ryhädynamiikassa tai hierarkiassa. Hyödyntämällä valokuvaustilanteen rooleja, kuvaajan ja kuvassa olevan ihmisen välistä dynamiikkaa, opitaan toista ihmistä kuuntelevaa vuorovaikutusta. Voimauttavassa valokuvaamisen tavassa kuvaustilanteen normaali dynamiikka käännetään päinvastoin kuin on totuttu: sen sijasta, että kuvaaja näkee toisen ihmisen omien tulkintojensa ja halujensa mukaisesti, kuvaajan tehtävänä onkin kuunnella, miten kuvan päähenkilö haluaa määritellä itseään. Voimauttavassa kuvaamisessa ei ole kuvan kohdetta, vaan päähenkilö. Voimauttavaksi rakennettu kuvaustilanne merkitsee kokemusta nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. Se rakentaa luottamusta toisiin ihmisiin erityisesti niillä ihmisillä, jotka ovat jääneet näkymättömiksi perheen ongelmien tai yhteiskunnallisen asemansa vuoksi tai joilla luottamus sanojen totuudellisuuteen on vaurioitunut. (Savolainen 2009.)

Omakuvien avulla menetelmässä tutkitaan omaa identiteettiä, omia erilaisia puolia, rooleja ja tunteita sekä opetellaan katsomaan oman persoonan moniulotteisuutta lempeämmin. Suurimmalle osalle ihmisistä vaikea omakuvan hyväksymisen prosessi on metafora itsen hyväksymiselle. Omakuva tavoittaa paljon enemmän kuin ulkonäön tai pinnan: ihminen näkee kuvassa, miten hän kat-

soo itseään. Voimauttavassa prosessissa opitaan tietoisesti tekemään itsessä olevaa ehjyyttä, arvokkuutta ja vahvuutta näkyväksi sekä katsomaan itseä hyvänä. Omakuvien mahdollistama, oman elämän merkityksellisyyden kokemuksen ääreen pysähtyminen, synnyttää yleensä yhteisöllisyyttä ja luovaa iloa jakaa itse koettua voimautumista eteenpäin omaan lähiyhteisöön. (Savolainen 2009.)

Albumikuvatyöskentelyllä jäsennetään ja tutkitaan omaan elämäntarinaansa, perhesuhteisiin, oman itsen erilaisiin puoliin ja oman kasvamisen teemoihin liittyviä tunteita, muistikuvia ja mielikuvia. Albumikuvista rakennetaan erilaisia kokonaisuuksia, joissa jokin elämän ajankohtainen teema otetaan tarkastelun kohteeksi. Järjestäminen ja arvottaminen auttavat erottamaan itselle ja omalle lähipiirille merkitykselliset ja rakentavat asiat hajottavista, aikaa ja voimavaroja tuhlaavista asioista. Kuvallinen jäsentäminen luo rakennetta myös asioille, joita ei ole mahdollista sanallistaa. (Savolainen 2009.)

Arjen teemojen tavoitteellista valokuvaamista käytetään ajankohtaisten, yksilön tai yhteisön elämäntilanteisiin liittyvien asioiden sekä niihin kytkeytyvien tunne-merkitysten selkeyttämiseen. Valokuvaamalla tehdään näkyväksi ja vahvistetaan sellaisia asioita, jotka tuottavat voimautumista; kokonaisuutena, moniulotteisena ihmisenä ymmärretyksi tulemisen tunnetta sekä oman elämän merkityksellisyyden kokemusta. Keskeistä on hyvän näkyväksi tekemisen idea. Menetelmässä kuitenkin myös hyvä kuuluu itsemäärättyyn oikeuden piiriin, eikä siis tarkoita harmitonta, kivaa ja kevyttä. Hyvä on se, mikä on ihmiselle itselleen merkityksellistä ja arvokasta suhteessa hänen henkilökohtaiseen kokemukseensa. Kuvilla voidaan koota hajanaisista ja ristiriitaisista asioista eheitä, saada lohtua ja voimaa tai tukea muutosprosesseihin. (Savolainen 2009.)

Halusin esitellä voimauttavan valokuvan menetelmän työssäni, sillä se on mielestäni mainio esimerkki Kartalla!-projektin tapaisesta nuorten voimautumiseen tähtäävästä toiminnasta. Voimauttava valokuva on jo pidemmälle kehitetty, ikään kuin valmis tuote, mutta siitä ja Kartalla!-projektista löytyy myös samankaltaisuuksia. Yksinkertaisesti voidaan sanoa molempien olevan taideprojekteja, joiden tarkoitus piilee kuitenkin muualla kuin pelkässä taiteen tuottamisessa.

Kuten voimauttava valokuvaus perustuu muille asioille kuin kameran mekaaniselle käsittelylle, eivät Kartalla!-projektin kirjoittamis- ja muut harjoituksetkaan käsittäneet pelkkää paperin ja kynän yhteistuotantoa. Molemmissa aiheiden valinnoilla ja lopputulosten käsittelyllä pyrittiin saamaan aikaiseksi nuorelle onnistumisen kokemuksia. Voimautuminen käsitteenä tulee mielestäni myös oivasti selitettyä Miina Savolaisen menetelmän kautta.

3 KARTALLA!-PROJEKTIN ARVIOINTI

3.1 Tutkimukselliset lähtökohdat

Opinnäytetyössäni keskityin erityisesti kahteen asiaan: nuorten kokemusten keräämiseen ja projektin käytännön toimivuuden tarkasteluun. Kohdejoukon ollessa suhteellisen pieni ja yhden tietyn projektin ympärille kerääntynyt, oli tarkoituksenmukaisinta valita kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmät. Glesnen ja Peshkinin (1992) mukaan kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistettävyyteen, ennustettavuuteen ja kausaaliselityksiin, kun taas kvalitatiivinen tutkimus pyrkii kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 22). Varsinaisina menetelminä käytin kyselyä ja haastattelua. Haastattelin projektikoordinaattoria, ja muuta kohderyhmää (yhteistyökumppanit, ohjaajat ja ryhmissä käyneet nuoret) lähestyin kyselyiden avulla. Näiden menetelmien avulla on helpointa päästä selville siitä, mitä tarkastelun kohteina olevat ajattelevat, tuntevat, kokevat tai uskovat, joten tavat olivat minulle enemmän kuin sopivia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 172).

Tutkittavien nuorten perusjoukon suuruutta on vaikea arvioida, sillä nuorten määrä ei pysynyt alusta loppuun missään ryhmässä samana, niinpä alkukyselyyn vastannut nuori ei välttämättä vastannut loppukyselyyn ja loppukyselyyn vastannut oli saattanut tulla ryhmään myöhemmin. Ohjaajia oli kaiken kaikkiaan kuusi (projektikoordinaattori toimi myös ohjaajana) ja yhteistyökumppaneita neljä.

Mikään kyselyistä (liitteet 1-6) ei ollut strukturoitu, vaan ne sisälsivät ainoastaan avoimia kysymyksiä. Koin, että tämän tyyppisessä, ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia käsittelevässä työssä, parhaimmat tulokset saavutettaisiin antamalla tarkastelun kohteille vapauden vastata omilla tavoillaan, eikä keskiarvoihin tai muihin numeroilla mitattaviin tuloksiin olisi tarvetta. Avoimet kysymykset antoivat näin tarkastelun kohteille mahdollisuuden vastata omin sanoin sekä osoittivat, mikä oli keskeistä tai tärkeää vastaajien ajattelussa vastausten ehdottamisen sijaan (Hirsjärvi ym. 2001, 188). Nuorille suunnattuun loppukirjoitelmaan

olin toivonut nimenomaan kirjoitelman tyylisiä pitempiä vastauksia, mutta tämä ei täysin onnistunut. Nuorten oli luultavasti vaikea käyttää antamiani kysymyksiä ajatusten herättäjinä, vaan he kokivat helpoimmaksi vastata kysymys-vastaus - tekniikalla. Koulumaailmassa tämä on useimmiten käytäntönä, joten uskon vastustavan juontuvan sinne. Tärkeintä mielestäni kuitenkin olivat saadut vastaukset, niiden varsinaisen muodon ollessa sen sijaan toisarvoista.

Kyselyyn pääasiallisena menetelmänä päädyin ajankäytöllisistä syistä. Koin myös, että nuorten kokemusten kartoittaminen onnistuisi parhaiten kyselylomakkeen avulla, sillä haastattelutilanne voisi olla liian vaivaannuttava ja varsinkin mielenterveydellisistä ongelmista kärsivien nuorten kohdalla haastattelujen toteutus olisi ollut käytännössä mahdotonta. Yhteistyökumppaneista osa sijaitsee toisella paikkakunnalla ja loppukevät, jolloin tutkimus toteutettiin, on opettajille varsin kiireistä aikaa. Helpointa mielestäni oli näin hoitaa aineiston keruu sähköpostikyselyllä, jolloin vastaaja sai itse valita sopivan hetken vastaamista varten.

Haastattelun (liite 7) muotona käytin strukturoitua haastattelua, jossa kysymysten ja väitteiden muoto ja esittämisjärjestys oli ennalta määrätty (Hirsjärvi ym. 2001, 195). Toki esitin muutamia tarkentavia kysymyksiä haastattelun aikana, mutta lähinnä keskustelu sujui suunnittelemani kysymyslistan mukaan eikä juuri rönsyillyt. Kysymysten muoto oli kuitenkin avoin, eikä vastauksia varten ollut rakennettu asteikkoja tai monivalintavaihtoehtoja.

3.2 Haastattelun ja kyselyiden toteutus

Nuorille suunnattu alkukysely (liite 1) toteutettiin kolmessa ryhmässä, joista vastauksia tuli yhteensä 15. Loppukirjoitelmia (liitteet 2, 3 ja 4) kirjoitettiin kaikissa viidessä ryhmässä, joista vastauksia tuli kaiken kaikkiaan 21 kappaletta. Vakituisia ryhmän ohjaajia oli kuusi projektikoordinaattori (joka toimi myös yhtenä ohjaajana) mukaan lukien. Tämän lisäksi lähetin kyselyn (liite 5) myös yhdelle kaikissa ryhmissä vierailleelle ohjaajalle. Tästä joukosta kyselyyn vastasi neljä henkilöä, minkä lisäksi kartoitin projektikoordinaattorin kokemuksia haastattelun

(liite 7) avulla. Yhteistyökumppaneita oli neljä, sillä Muuramessa Nisulanmäen koululla toteutui kaksi nuorten ryhmää. Heistä kolme vastasi kyselyyni (liite 6).

Nuorten alkukyselyt (liite 1) toteutettiin siten, että toimitin ryhmien ohjaajille lomakkeet, pyysin heitä teettämään ne nuorilla ja palauttamaan sitten minulle. Loppukirjoitelmien (liite 2) osalta lähetin kysymykset ryhmien ohjaajille sähköpostilla ja pyysin heitä toimimaan kuten alkukyselyitä toteutettaessakin. Yksi ryhmistä alkoi myöhemmin ja sen aloitusajankohta pääsi minulta livahtamaan ohi. Tälle ryhmälle alkukysely jäi siis tekemättä. Näitä nuoria varten lisäsin loppukirjoitelmaan muutamia alkukyselyssä olleita kysymyksiä (liite 3). Eräässä toisessa ryhmässä ohjaaja unohti teettää alkukyselyn, joten tässäkin käytettiin samaa, molemmat kyselyt ikään kuin yhdistänyttä kysymyslistaa. Myrsky-hanke keräsi myös tietoa projektista (kuten kaikista muistakin hankkeesta rahoitusta saaneista toimijoista) ja oli lähettänyt ohjaajille omat, nuorille suunnatut kyselyohjeensa. Loppukirjoitelman ohjeen muotoja oli täten loppujen lopuksi kolme, sillä yhdessä ryhmässä ohjaajat käyttivät vahingossa hankkeen kysymyksiä laatimieni sijaan (liite 4). Harmia tästä ei kuitenkaan tullut, sillä molemmissa kysyttiin suurin piirtein samoja asioita eri tavoin muotoiltuna.

Ryhmien ohjaajien kokemusten koonnin toteutin sähköpostikyselyllä (liite 5). Tämän menetelmän valitsin ajankäytöllisistä syistä, sillä kaikkien ohjaajien tavoittaminen haastatteluun olisi ollut hyvin haastavaa, ellei jopa mahdotonta. Vastaukset olivat hyvin perusteellisia, joten uskon, että näin sain yhtä hyvän aineiston kuin haastatteluillakin, kenties jopa paremmankin. Mielestäni vastausprosentti oli tarpeeksi kattava, vastaamatta kun jätti vain yksi varsinaisista ohjaajista.

Yhteistyökumppaneille lähetin myös sähköpostikyselyn, samoista syistä kuin ohjaajillekin. Vastaajien kiireestä huolimatta palautteet olivat perusteellisia ja koen, ettei haastatteluilla olisi vaivaansa nähden saanut merkittävämpää tulosta.

3.3 Haastattelun ja kyselyiden tulokset

Nuorten alkukyselyt

Alkukyselyssä (liite 1) nuorilta kysyttiin, mikä sai hänet osallistumaan projektiin, millaisia odotuksia hänellä on projektiin ja tunteihin liittyen ja onko hänellä jotain erityisiä toiveita tai ehdotuksia tuntien sisältöä ajatellen.

Nuorten syyt projektiin osallistumiselle olivat hyvin moninaiset. Osa oli lähtenyt projektiin mukaan vain siitä yksinkertaisesta syystä, että tunnit sattuivat olemaan yhtä aikaa normaalin opetuksen kanssa, jotkut kun saivat projektitunneille osallistumalla korvattua yhden äidinkielen kurssin, ja tämä toimi heidän motivaation lähteenään. Monet olivat lähteneet ryhmään mukaan kiinnostuksesta itseilmaisuuksiin ja kirjoittamiseen, kuten eräs mainitsi:

Tykkään kirjoittaa ja näytellä ja ilmaista itseäni, joten kerho oli juuri sopivan kuuloinen minulle.

Osa mainitsi motiivikseen pelkästään kiinnostuksen, mikä kertoo mielestäni hyvin siitä, että markkinoinnissa onnistuttiin – projekti kuulosti nuorten mielestä mielenkiintoiselta ja osallistumisen arvoiselta. Osalle ryhmään osallistumista oli ehdotettu opettajan taholta ja he olivat sitä kautta innostuneet lähtemään ryhmään mukaan.

Tunneilta nuoret odottivat erityisesti kirjoittamista, näyttelemistä ja itsensä ilmaisua, sekä näissä kehittymistä ja rohkaistumista. Joku toivoi tuntevansa itsensä paremmin projektin jälkeen, toiset taas toivoivat kivaa tekemistä ja mukavaa yhdessäoloa. Osa ei osannut odottaa oikein mitään, joku sanoi odottaneensa projektin olevan *ihan tylsä*, mutta olleensa lopulta väärässä. Odotuksista mielestäni kertoo hyvin yksi nuoren kommentti:

Opettaja sanoi, että tällainen olisi. Lähin mukaan vähän vastahakoisesti. Sitten tää olikin niin kiva juttu, et aloin käymään ihan mielelläni.

Opettajan suosittelema toiminta värittyä varmasti teini-ikäisen nuoren mielessä helposti ankeaksi ja epäkiinnostavaksi, kun koulu ja kaikki siihen liittyvä voi tuntua muutenkin turhalta ja typerältä, mutta oli hienoa huomata nuorten osallistuvan mahdollisista ennakkokäsityksistä huolimatta ja myös muuttavan suhtautumistaan projektin sisältöjen tullessa tutuksi.

Kysyin nuorilta alkukyselyn yhteydessä myös toivomuksia tuntien sisältöä ajatellen. Toiveet ja ehdotukset peilasivat aika pitkälle odotuksia, mutta olivat hie-man yksityiskohtaisempia, esimerkiksi kun kirjoitusharjoituksia odotettiin, toivotiin sitten erityisesti runojen ja tarinoiden kirjoittamiseen liittyvää ohjausta. Yksi halusi tuntien olevan pitkäkestoisempia, toinen taas toivoi, että *tehtäs juttuja jossa joutus miettimään*. Useimmilla toiveita ei kuitenkaan ollut, ehkä nuoret eivät osanneet ajatella etukäteen, millaista toimintaa projektien tunnit tulisivat sisältämään ja sen takia ehdotusten esittäminen tuntui vaikealta.

Nuorten loppukyselyt

Loppukyselyissä (liitteet 2, 3 ja 4) nuorilta kysyttiin, mikä on ollut mieleenpainuvinta koko projektissa, mikä on tuottanut iloa ja mikä harmia, millainen merkitys projektiin osallistumisella on ollut hänen elämässään, onko projektiin osallistuminen kehittänyt hänen omia valmiuksiaan, millä tavoin projekti on vaikuttanut hänen muuhun elämäänsä: ystäviin, perheeseen, harrastuksiin tai muuhun sellaiseen, ovatko hänen omat odotuksensa täyttyneet ja millainen mieli hänellä on projektin päättyessä sekä millaisia odotuksia nuorella on tulevaisuuden suhteen. Loppukyselyjen vastauksia verrattaessa alkukyselyihin on muistettava, että ryhmät elivät koko projektin ajan. Näin ollen nuori, joka vastasi alkukyselyyn, oli voinut lopettaa tunneilla käynnin kesken ja loppukyselyyn vastannut oli taas saattanut tulla ryhmään vasta myöhemmässä vaiheessa.

Nuorille olivat erityisesti painuneet mieleen yksittäiset harjoitukset tai kerrat. Esimerkiksi sarjakuvataiteilijan vierailu ja tarinateatterin musiikilliset esitykset saivat useampia mainintoja. Ehkä nuoret nostivat erityisesti näitä asioita pinnalle siksi, etteivät olleet osanneet odottaa niitä. Kuten alkukyselyistä kävi ilmi, monet nuoret yhdistivät Kartalla!-projektin pelkästään luovaan kirjoittamiseen ja ilmaisutaidon harjoituksiin.

Jotkut kertoivat koko projektin olleen mieleenpainuva kokemus, toiset mainitsivat ryhmähengen. Yksi muisti erityisesti kerran, jolloin paikalla oli ollut hänen li-

säkseen vain yksi oppilas. Seuraavat kommentit kertovat mielestäni hienosti projektin tavoitteisiin pääsemisestä:

Mieleenpainuvinta on ollut projektissa se kun täällä on ollut mukavaa ja niin paljon kaikkia eri "harjoituksia" ja saanut kertoa omia kuulumisia yms. Ja niitä on kuunneltu.;

Yllätyin omista taidoistani kuvata tunteita sanoilla.

Se, että joku vain kuuntelee, mitä nuorella on kerrottavanaan, voi olla hyvin voimauttava kokemus. Koulussa opettajilla ei välttämättä ole aikaa perehtyä oppilaan sen hetkisiin kuulumisiin, eikä nuori niistä kenties haluakaan kertoa kouluympäristössä. Vapaamuotoisempi keskustelu harrastustoiminnan kautta on varmasti monelle tärkeä väylä päästä puhumaan mieltä vaivaavista asioista.

Iloa tai harmia tuottaneista asioista kysyttäessä vastaukset liikkuivat hieman edellistä kysymystä yleisemmällä tasolla. Useimpia ei harmittanut projektin suhteen juuri mikään, ja iloa taas oli tuottanut koko projekti. Joku kertoi iloinneensa kaikesta, mistä oli ollut itse ylpeä ja mistä toiset olivat myös pitäneet. Vastaukset kokoa melko hyvin yhteen seuraava nuoren vastaus:

Iloa on tuottanut jokainen kokoontumiskerta. Harmittaa, ettei tämä ollut pidempi.

Myös ohjaajien iloista ja positiivista asennetta kiiteltiin, sekä hyvää palautetta, joka oli rohkaissut kirjoittamaan enemmän:

Hyvä palaute antoi lisäpotkua kirjoittamiseen. Jotkut tekstit oli arkoja aiheita käsitteleviä. Mutta paperille saatua tuli helpotus.

Iloa tuottaneet asiat oletettavasti linkittyivät vahvasti nuorten omiin mielenkiinnon kohteisiin: näyttelemisestä pitävät olivat olleet iloisia päästessään esiintymään ja kirjoittamiseen suuntautuneet olivat nauttineet sen taidon kehittämiseen liittyvistä harjoituksista. Merkille pantavaa on mielestäni se, että vain harvat mainitsivat harmistusta tuottaneita asioita. Kenties tässä näkyy ryhmien muokkaantuminen projektin aikana, jos joku projektitunneilla tehty asia tuntui vaikealta, ei seuraavalla kerralla ehkä tultukaan enää paikalle ja näin ollen myös loppukyselyyn vastaaminen jäi. Toki voidaan myös olettaa nuorten vain olleen innostuneita ja iloisia kaikesta projektitunneilla tehdystä.

Nuorten oli vaikeahkoa selvittää projektin merkitystä omassa elämässään, mutta useimmat kertoivat varsinkin kirjoittamisharrastuksen saaneen uutta pontta projektin kautta. Osalle merkitys oli ehkä liian voimakas sana kuvaamaan projektiin osallistumisen tärkeyttä, vaikka tämän suuntaisia tuntemuksia olisikin ollut:

Projektiin osallistumisella ei ole suurta merkitystä, mutta sain hyvin jäseneltyä elämääni. Ja tulevaisuutta oli ihana miettiä.

Jotkut sanoivat projektin olleen mukava kokemus, mutta sen syvempää muutosta he eivät olleet kokeneet, toisten suurimmat vaikutukset taas ilmenivät projektitunneilta saatujen uusien ystävien kautta. Pari nuorta sanoi saaneensa tunneilta voimia loppukoulupäivää varten ja olleensa iloisempi niinä päivinä kun tunteja oli ollut. Osa koki projektin hyvinkin merkityksellisenä omassa elämässään:

Olen, tai ainakin tunnen niin, avoimempi ja iloisempi kuin ennen. Uskallan nyt ilmaista itseäni enemmän.; Merkitys projektiin osallistumisella on ollut suuri, muistan tämän aina, on ollut mukava käydä täällä ja tehdä eri juttuja ja uusikin sellaisia.

Näin lyhytkestoisen projektin merkitystä nuorten elämään on vaikea arvioida, sillä sen tarkka mittaaminen on melkein mahdotonta. Mielestäni kuitenkin nuorten vastauksissa näkyi kauttaaltaan se, että projekti oli ollut, tavalla tai toisella, merkityksellinen heidän sen hetkisessä elämässään. Saipa projekti aikaan yhden uuden ystävän, iloisemman mielen loppupäiväksi tai vain hymynkareen huulille, on mielestäni perimmäisessä tavoitteessa, onnistumisen kokemusten antamisessa nuorille, onnistuttu.

Odotusten täyttymisestä ja yleisesti mielialasta projektin päättyessä kysyttäessä nuoret vastasivat lähes yksinomaan positiivisin sanankääntein. Ytimekkäästä ja neutraalista vastauksesta voisi antaa esimerkiksi seuraavan:

Ihan ok.

Toinen nuori taas tiivistä tunnelmansa näin:

No harmittaa, että tää loppuu. Ajattelin ensin, et tää on varmaan ihan tyhmä juttu, mut ei ollutkaan. PÄÄTELKÄÄ SIITÄ.

Useimmat kokivat odotustensa täyttyneen tai ylittyneen kuten edellisessä kommentissa, mutta monet myös toivoivat lisää aikaa ja projektin jatkumista. Suurin osa sanoi olevansa hyvillä mielin projektiin osallistumisestaan:

Minulla on kyllä vähän haikea olo, kun tämä projekti loppuu, mutta muistelen sitä lämmöllä.; Projektin päätyminen harmittaa ehkä vähän, mutta iloinen kuitenkin olen niin kuin oikeastaan joka projektitunnin jälkeen.

Ohjaajien ja yhteistyökumppaneiden kyselyt, projektikoordinaattorin haastattelu

Ohjaajien palautekyselyssä (liite 5) kysyttiin taustatietojen (minkä ryhmän ohjaajana toimi, millaisia nuoria ryhmässä oli, miten lähti mukaan Kartalla!-projektiin ja niin edelleen) lisäksi ohjaajien odotuksia projektiin liittyen, arviota nuorten motivoituneisuudesta ja projektin tärkeydestä nuorille, projektin toteuttamisen mahdollisista ongelmakohtista ja arviota käytännön järjestelyjen onnistumisesta. Yhteistyökumppaneiden kysely (liite 6) oli kaavaltaan suurin piirtein samanlainen, mutta siinä kysyttiin lisäksi myös, toivoivatko he tämälapsen toiminnan jatkuvan organisaatiossaan ja olivatko he mahdollisesti saaneet nuorilta palautetta projektista. Vastajia pyydettiin myös kuvailemaan Kartalla!-projektia yhteistyökumppanina vapain sanoin. Projektikoordinaattorin haastattelun kysymykset (liite 7) olivat lähes samoja kuin ohjaajillakin.

Nuoret koettiin pääsääntöisesti hyvin motivoituneiksi ryhmiin osallistumiseen. Jotkut nuoret lopettivat tunneilla käynnin heti ensimmäisen kerran jälkeen, mutta useimmat olivat alusta loppuun saakka. Lopettamiseen tai motivaatiopulaan arveltiin olevan syynä vieraat ihmiset, jaksaminen sekä kohderyhmän nuorten yleinen syrjäänvetäytyvyys. Jotkut nuorista, esimerkiksi psykiatrisessa hoidossa olevat, olivat fyysisesti niin heikossa kunnossa, etteivät jaksaneet projektiin osallistua tai tunneilla keskittyä.

Nuorten motivoiminen ja mukaan ryhmiin saaminen oli projektin suurimpia haasteita, johon yritettiin alusta alkaen löytää ratkaisua. Yhdeksi tehokkaaksi keinoksi huomattiin tuntien sijoittaminen koulupäivän sisälle, näin nuorten osallistuminen oli luonnollista ja helppoa. Tosin tässä haasteeksi muodostuu projektin erottaminen koulunkäynnistä ja siihen liittyvistä toimintatavoista ja rakenteis-

ta, tarkoitus kuitenkin oli tarjota vapaaehtoista toimintaa. Nuorten motivoituneisuudesta kertoo eräs vastaajista kuitenkin seuraavalla tavalla:

Ryhmäläiset olivat aktiivisia ja kävivät tapaamisissa mieluusti, mikä kieli korkeasta motivaatiosta. He myös kirjoittivat tekstejä tapaamisten ulkopuolella ja toivat niitä luettavakseni.

Projektin merkityksestä nuorten elämään kysyttäessä käyttivät vastaajat samantyyppisiä ilmaisuja kuin nuoret itsekin:

Päällisin puolin uskon projektin ainakin lisänneen iloa,

arveli eräs vastaajista. Jotkut kertoivat huomanneensa erityisesti kirjoittamistaidon kehitystä ja innostuksen lisääntymistä:

Tärkeää oli se, että nuoret saivat tunteen siitä, että ovat hyviä jossakin ja osaavat ilmaista itseään kirjallisesti myös fiktion keinoin. Muutamista tuli sellainen tunne, että heidän osaamisensa kirjoittamisen suhteen kehittyi huomattavasti ja että he saivat uutta potkua kirjoittamisharrastukseensa.;

-- ryhmäläisen huoltaja tuli myöhemmin kiittämään minua henkilökohtaisesti sanataidetyöstä, joka oli kantanut innokasta hedelmää myös kotioloissa. On upeaa nähdä, että harjoitukset eivät jää vain välipaloiksi kokoushuoneen nurkissa, vaan ne siirtyvät osaksi nuorten arkea ja ajatusmaailmaa!

Useimmat vastaajista arvelivat, ettei näin lyhyellä projektilla saatu pitkäkestoista vaikutusta aikaan, mutta kaikki pitivät projektia silti nuorille tärkeänä kokemuksena:

Mielestäni projekti on tärkeä nuorten itsetunnon kohottamiseksi, sen oivaltamiseksi että voi itse vaikuttaa elämäänsä ja tuoda hyvää mieltä myös muille.;

Pidän projektia tärkeänä nuorten kannalta. Nuori sai oman äänensä kuulumaan ryhmän toiminnassa ja sai siitä kannustavaa palautetta. Tämä auttaa oman identiteetin rakentamisessa.;

Uskoisin ryhmän olleen hyvinkin tärkeä muutamalle mukana olleista nuorista (tarjoamalla mahdollisuuden mukavaan yhdessä tekemiseen, ryhmään kuulumisen tunteen).

Vastaajat olivat saaneet nuorilta pääosin positiivista palautetta projektista ja sen toimintaa oli keuhuttu, myös toiveita ryhmän jatkumisesta oli esitetty, kuten nuoret omissa palautteissaan sanoivatkin.

Ongelmallisia tai puutteellisia kohtia vastaajista ohjaajat näkivät projektin koodinnoinnissa ja käytännön järjestelyiden hoitamisessa, varsinkin tiedottamisessa koettiin olevan parantamisen varaa. Ohjaajat olisivat toivoneet selkeämpää ja tiiviimpää yhteydenpitoa. Yksi vastaajista kiteytti tunteensa näin:

Monet käytännön asiat ovat selvinneet mutkien kautta.

Yhdeksi suurimmaksi tiedotuksen ongelmaksi arveltiin liian pitkät sähköpostiviestit, kovin pitkistä viesteistä kun osa asioista menee helposti ohi. Tiiviimmällä yhteydenpidolla ja näin ollen lyhyemmillä ja kohdennetuimmilla viesteillä voitaisiin ratkaista tämä ongelma. Myös yhteistyökumppaneista osa oli kokenut tiedotuksessa olleiden ongelmia, yhteydenottojen toivottiin tapahtuvan aiemmin:

Mikäli jo lukuvuoden alussa olisi ollut tietoa tästä, olisimme paremmin voineet istuttaa toiminnan lukujärjestykseen ja muuhun opiskeluun.

Jotkut ohjaajat kokivat työnjaon ohjaajaparien kesken epäselvänä ja yhteistä suunnittelua olisi haluttu enemmän. Osa ohjaajista asui eri paikkakunnilla, joten tämä osaltaan vaikeutti tuntisuunnitelmien tekoa työparien kesken. Muutamat sanoivat myös, että ryhmiin ja paikkoihin etukäteen tutustuminen olisi ollut tarpeen, jotta suunnitelmia olisi ollut mahdollista tehdä:

Toiminta/tuntisuunnitelmia oli hankala laatia, ennen kuin oli nähnyt ryhmän.

Hyvä etukäteissuunnitelma toisi kuitenkin ryhmään selkeän rakenteen.

Muuten aikataulutusta kuvattiin suhteellisen toimivaksi, joskin tiukaksi ja siten haasteelliseksi varsinkin nuorten ryhmien kokoamisen kannalta. Yhteistyötahot kuvailivat kuitenkin Kartalla!-projektia hyväksi yhteistyökumppaniksi. Yksi vastaajista tiivisti sanottavansa näin:

Asiallista. Joustavaa. Asiantuntevaa. Huomioivat yhteistyötahojen tarpeet mallikkaasti.

Yleisesti ottaen toivottiin, että toimintaa suunniteltaisiin enemmän yhdessä sekä kaikkien toimijoiden kesken että ohjaajapareittain. Myös pidempiä kokoontumiskertoja ja lisää työnohjausta toivottiin. Vaikka tiedotus koettiin puutteelliseksi, projektikoordinaattoria myös kiitettiin hyvien yhteistyökuvioiden hankkimisesta ja *homman hanskassa pitämisestä.*

4 POHDINTA

Opinnäytetyöni keskittyi tarkastelemaan Kartalla!-projektin toimivuutta käytännön ja hallinnon tasolla sekä keräämään ryhmiin osallistuneiden nuorten kokemuksia projektista. Tarkastelun kohteena oli projektin pilottivaihe, jossa toiminta suunniteltiin ja laitettiin alulle, ja jossa suunniteltuja työskentelymalleja ja -tapoja kokeiltiin käytännössä. Näiden kokemusten pohjalta projektin on tarkoitus laajeta kaksivuotiseksi, kehittyneemmäksi hankkeeksi, joka tämän vaiheen aikana muotoutuisi alueen jatkuvaksi perustoiminnaksi. Tällä hetkellä projektin jatkuminen on epävarmaa, sillä sopivaa rahoitusta ei ole vielä löytynyt. Työryhmä saa kuitenkin pilottivaiheen tutkimuksesta ja suunnitelmien kantavuuden kokeilusta tärkeää tietoa siitä, mikä nuorten kanssa työskennellessä toimii ja mikä ei, miten asiat tulee hoitaa toiminnan sujuvuuden ja ammattitaitoisuuden säilymisen kannalta ja miten ei, sekä mitkä ovat työryhmän vahvuudet ja mitä projektin osaluoteita tulisi vielä kehittää.

Oman työni tarkoitus oli sekä kerätä tietoa projektin toimivuudesta eri näkökulmia käyttäen että kartoittaa nuorten kokemuksia projektista. Kerätty aineisto oli pieni, mutta antoi mielestäni kattavan kuvan projektiin osallistuneiden nuorten, ohjaajien ja yhteistyökumppaneiden ajatuksista, tunteista ja kokemuksista projektiin liittyen ja näin vastasi tarkoitustaan. Näkökulmaani ajatellen ei paljon suurempaa aineistoa olisi voinutkaan projektin ympäriltä saada. Kysely ja haastattelu menetelminä toimivat työssäni hyvin. Erityisesti uskon nuorten palautteen olleen aidompi kyselymenetelmää käyttäen, sillä haastattelutilanteeseen mahdollisesti vaikuttavat ennakkoluulot ja oudon tilanteen ja ihmisen aiheuttama jännitys ei päässyt vastauksia värittämään tai ohjaamaan tiettyyn suuntaan.

Myös ohjaajien palautteissa välittyi rehellisyys, jopa siinä määrin, että joidenkin asioiden ääneen ja suoraan sanominen olisi voinut olla haastavaa; pelko siitä, että tulee loukanneeksi tai sanoneeksi jotain sopimatonta, olisi voinut muuttaa vastausten luonnetta. Kyselyjen lähettämisaikajankohdan olisin voinut valita paremmin, sillä yhteistyökumppanit olivat pääasiassa opettajia ja heille loppukevät

on kouluvuoden kiireisintä aikaa. Toisaalta projektin ryhmätkin kestivät pitkälle kevääseen, ja halusin odottaa niiden loppumiseen asti ennen kyselyiden lähettämistä.

Projektin perustarkoituksena oli antaa nuorille sanoja omien ongelmien ilmaisemiseen ja sitä kautta mahdollistaa pääseminen kiinni parempaan arkeen ja arjen kokemuksiin. Mielestäni tähän tavoitteeseen päästiin melko hyvin, varsinkin kun ottaa huomioon projektin pilottiluonteen. Projektin kohderyhmänä olivat erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat, niin sanotut katvenuoret, joiden tavoittaminen oli lopulta vaikeampaa kuin aluksi oli ehkä ajateltukaan. Tietysti on muistettava, että on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, eritellä nuorista ne, jotka tähän ryhmään kuuluivat ja ketkä eivät. Kuitenkin erityishuomiota tarvitsevien nuorten tavoittamiseen tulisi tulevaisuudessa mielestäni kiinnittää vielä enemmän huomiota.

Syrjäytymisvaarassa oleva nuori voi olla hyvinkin sisäänpäin kääntynyt, eikä näin ollen halua osallistua tarjolla oleviin harrastusmahdollisuuksiin. Ryhmään tulo voi olla ylitsepääsemättömän vaikeaa, jos on tottunut olemaan yksin ja omissa oloissaan. Ratkaisuna tähän voisi olla eräässä ryhmässä toteutunut koulunkäyntiin sidottu malli, jossa nuoret osallistuivat projektin tunneille normaalin äidinkielen opetuksen sijaan. Toisaalta projektin toiminnan luonne on perusajatukseltaan vapaaehtoisuuteen pohjautuva ja koulumaailman ulkopuolelle sijoittuva, mikä tässä tapauksessa jää osittain toissijaiseksi, vaikka ketään projektiin ei pakotettukaan osallistumaan.

Niin kuin varmaan useimmiten teini-ikäisten kanssa työskennellessä, Kartalla!-projektiin osallistuneiden nuorten innostaminen ja motivoiminen oli välillä haastavaa. Kenties nuorten mukaan ottaminen jo suunnitteluvaiheessa auttaisi nuoria osallistumaan innokkaammin. Ohjaajat voisivat suunnitella etukäteen löyhän rungon tuntien sisällöksi (tämän voisi tehdä yhdessä koko työryhmän kesken, jolloin koko projektilla olisi ikään kuin yhteinen ”opintosuunnitelma”), joka voitaisiin ensimmäisellä kokoontumiskerralla hioa nuorten kanssa lopulliseen muotoonsa. Uskoisin, että kohderyhmän nuoret tarvitsevat turvallisuuden ja osallisuuden tunnetta, mitä yhdessä rakennettu ja suunniteltu selkeä tuntisuunnitel-

ma voisi auttaa rakentamaan. Nuoret pääsisivät muuttamaan sisältöjen painotuksia haluamaansa suuntaan ja oletettavasti näin myös olisivat motivoituneempia ja innostuneempia osallistumaan tunneille. Motivaation lähteenä voisi toimia lisäksi yhteinen päämäärä, johon pyritään, ja jonka toteutumisessa jokaisella on ollut oma osansa.

Projektin vaikutusta nuorten elämään on hyvin vaikea mitata, varsinkin näin lyhyen projektin ollessa kyseessä. Herää myös kysymys siitä, milloin nuorten kokemusten voidaan sanoa olleen merkityksellisiä? Nuorten palautteista kävi ilmi, että osa ei kokenut projektia lainkaan merkittäväksi ajanjaksoksi omassa elämässään, osa taas tunsi hyvin vahvasti saaneensa projektitunneilta onnistumisen kokemuksia, iloa, energiaa ja itseluottamusta, toisin sanoen he kokivat projektin voimauttavana. Mielestäni projektin voidaan sanoa onnistuneen tehtävässään, kun osa nuorista on selkeästi hyötynyt ryhmässä käymisestä, vaikka jokaisen maailmaa ei projekti muuttanutkaan.

Vaikka ohjaajien palautteissa kritisoitiinkin koordinaattorin työskentelyä, on tärkeää silti huomata, ettei se ainakaan palautteiden perusteella vaikuttanut nuoriin tai yhteistyökumppaneiden myönteisiin asenteisiin projektia kohtaan. Voidaan tietysti ryhtyä ajatusleikkeihin ja jossitteluun ja alkaa pohtia, olisivatko nuorten kokemukset olleet jollain tavalla voimakkaampia tai olisiko projektilla saatu aikaan näkyvämpiä tuloksia, jos koordinoinnissa ei olisi ollut minkäänlaisia puutteita, mutta mielestäni tärkeämpää on todeta sekä huomautetut ongelmat että hyvin toimineet asiat ja ryhtyä kehittämään projektia tältä pohjalta.

Koordinoinnin ongelmista suurimmaksi nousi tiedotus. Syitä sen heikkouteen voi olla monia, mutta kysymys herää myös muun työryhmän roolista. Olisiko tilanne voitu välttää avoimella keskustelulla? Tai käytiinkö avointa keskustelua, mutta palaute ei johtanut varsinaisiin muutoksiin? Tulevaisuudessa työryhmän tulisi mielestäni ylipäätään olla tiiviimpi kokonaisuus, jonka jäsenet tuntevat toisensa ja luonnolliselle keskustelulle annetaan tilaa kehittyä. Ymmärrän, että työssäkäyvien ihmisten on vaikea asettaa aikataulujaan sopimaan yhteen kokousaikoja varten, mutta yhteyttä voidaan pitää muutenkin. Tässä näkyy koordinaattorin tärkeä rooli: on oltava joku, joka ainakin pitää kaikkiin yhteyttä ja tie-

tää, mitä kukakin milloinkin tekee. Selkeän, yhdessä sovitun ja suunnitellun rakenteen ja toimintasuunnitelman avulla tämäkin helpottuu, ja työryhmä todella kokee olevansa työryhmä yksittäisten erillään toimivien palapelin palasten sijaan.

Tulevaisuudessa projektin toimintaa tulisi mielestäni myös kehittää ryhmien kannalta pitkäkestoisemmaksi ja kohdennetummaksi. Kokoontuminen kerran viikossa kymmenen viikon ajan on todella vähän ajatellen projektin tarkoituksen toteuttamista. Hyvien yhteistyökumppaneiden löytyttyä pilottivaiheen kautta on tulevaa toimintaa helpompaa lähteä suunnittelemaan alusta alkaen tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

LÄHTEET

American Psychiatric Assosiation 2003. Psychiatric News. Viitattu 28.9.2009.

<http://pn.psychiatryonline.org/cgi/content/full/38/10/60>

Centre for Playback Theatre 2009. Viitattu 28.9.2009.

http://www.playbackschool.org/about_us_about_playback_theatre.htm

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Ihanus, Juhani 2000. Kirjallisuusterapia. Teoksessa Heikkilä, Tuula & Paloheimo, Leena & Taipale, Ilkka (toim.) Mieli ja taide. Vantaa: Mielenterveyden keskusliitto Ry, 25-28.

Ikonen, Kaisa-Liisa 2008. Liveroolipeli sanataideohjauksen työvälineenä. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu - tutkielma. Viitattu 12.10.2009.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19475/URN_NBN_fi_jyu-200901201030.pdf?sequence=1

Jyväskylän ammattiopisto 2009. Viitattu 23.9.2009.

<http://www.jao.fi/?deptid=13301>

Jyväskylän kaupunki 2009. Viitattu 22.9.2009.

<http://www.peda.net/veraja/jyvaskyla/sairaalakoulu>

Kartalla!-projekti 2008. Lehdistötiedote. Julkaistu 16.10.2008. Viitattu 3.3.2009.
<http://sanataideyhdistysrapina.wordpress.com/2008/10/16/kartalla-projekti-lah-tee-tavoittamaan-keski-suomen-syrjaytymisuhan-alla-olevia-nuoria/>

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri 2009. Viitattu 22.9.2009.
<http://www.ksshp.fi/Public/default.aspx?nodeid=24833&culture=fi-FI&contentlan=1>

Keski-Suomen sanataideyhdistys Rapina ry. 2009. Viitattu 3.9.2009.
<http://www.rapina.fi/>

Linnainmaa, Terhikki 2005. Mitä kirjallisuusterapia on? Teoksessa Mäki, Silja & Linnainmaa, Terhikki (toim.) Hoitavat sanat: opas kirjallisuusterapiaan. Jyväskylä: Duodecim, 11-25.

Moisio, Henna 2007. Tarinateatteri – Taidetta ja terapiaa kuunnellen. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Esittävän taiteen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 12.10.2009. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/24268/stadia-1178542203-2.pdf?sequence=1>

Myrsky-hanke 2009. Viitattu 22.9.2009. <http://www.myrsky.info/>

Savolainen, Miina 2009. Voimauttava valokuva. Viitattu 22.9.2009.
<http://www.empoweringphotography.net/menetelma.htm>

Siimes, Sari 2006. Voimauttava valokuva - Kokonainen ihminen on oman elämänsä subjekti ja yhteisönsä tasavertainen jäsen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kulttuuripalvelujen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja. Viitattu 12.10.2009.
<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys ry. 2009. Viitattu 22.9.2009.

<http://www.kirjallisuusterapia.net/>

Toimintakeidas Oy 2009. Viitattu 22.9.2009. <http://www.toimintakeidas.fi/>

LIITTEET

Liite 1: Nuorten alkukysely

Hei!

Olen Tiina Takkunen, Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituottaja-opiskelija ja teen opinnäytetyötä Kartalla!-projektista. Työtäni varten haluaisin kuulla hieman ajatuksiasi projektiin osallistumisesta. Alla on muutamia kysymyksiä ajatuksia herättämään, mutta voit kertoa myös vapaasti odotuksistasi ja mielteistäsi. Pyydän vastaamaan nimettömänä. Kiitos!

- Mikä sai sinut osallistumaan tähän projektiin?
- Minkälaisia odotuksia sinulla on projektiin ja näihin tunteihin liittyen?
- Onko sinulla jotain erityisiä toiveita tai ehdotuksia tuntien sisältöä ajatellen?

Liite 2: Nuorten loppukirjoitelma

Hei!

Olen Tiina Takkunen, Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituottaja-opiskelija ja teen opinnäytetyötä Kartalla!-projektista. Työtäni varten haluaisin kuulla hieman ajatuksiasi projektiin osallistumisesta. Alla on muutamia kysymyksiä ajatuksia herättämään, mutta voit kertoa myös vapaasti odotuksistasi ja mielteistäsi. Pyydän vastaamaan nimettömänä. Kiitos!

- Mikä on ollut sinulle mieleenpainuvinta koko projektissa?
- Mikä on tuottanut sinulle iloa? Entä mikä on harmittanut?
- Minkälainen merkitys projektiin osallistumisella on ollut sinun elämässäsi?
- Ovatko omat odotuksesi täyttyneet – millainen mieli sinulla on nyt projektin päättyessä?

Liite 3: Nuorten yhdistetty alku- ja loppukysely

Hei!

Olen Tiina Takkunen, Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituottaja-opiskelija ja teen opinnäytetyötä Kartalla!-projektista. Työtäni varten haluaisin kuulla hieman ajatuksiasi projektiin osallistumisesta. Alla on muutamia kysymyksiä ajatuksia herättämään, mutta voit kertoa myös vapaasti odotuksistasi ja mielteistäsi. Pyydän vastaamaan nimettömänä. Kiitos!

- Mikä sai sinut osallistumaan tähän projektiin?
- Mikä on ollut sinulle mieleenpainuvinta koko projektissa?
- Mikä on tuottanut sinulle iloa? Entä mikä on harmittanut?
- Minkälainen merkitys projektiin osallistumisella on ollut sinun elämässäsi?
- Minkälaisia odotuksia sinulla oli projektiin ja näihin tunteihin liittyen?
- Ovatko omat odotuksesi täyttyneet – millainen mieli sinulla on nyt projektin päättyessä?

Liite 4: Nuorten Myrsky-hankkeen loppukysely

Kokemuskirjoituksen ohje

Osallistut taidehankkeeseen, joka on osa kansallista Myrsky-nuorisohanketta. Keräämme osallistujilta materiaalia tutkimusta varten esityksen tekemisestä, erityisesti siitä, mikä hankkeessa on ollut merkittävää nuorille. Kirjoittaminen on vapaaehtoista. Tekstejä käytetään tutkimuksen raportoinnissa siten, ettei kirjoittajaa tunnisteta.

Pyydän sinua kirjoittamaan teemalla ”Kokemuksiani esityksestä”. Voit kirjoittaa missä muodossa itse haluat ja miten pitkän tekstin haluat. Alla on avuksi kysymyksiä, joihin toivoisin löytäväni vastauksia tekstistä.

- Mikä on ollut sinulle mieleenpainuvinta koko hankkeessa?
- Mikä on tuottanut sinulle iloa? Entä mikä on harmittanut?
- Miten esitys ja sen valmistaminen ovat kehittäneet omia valmiuksiasi?
- Mitä esitys ja sen valmistaminen ovat merkinneet sinun elämässäsi?
- Millä tavalla taidehanke on vaikuttanut muuhun elämään: ystäviin, harrastuksiin, perheeseen jne.?
- Millaisia toiveita sinulla on tulevaisuuden suhteen?

Liite 5: Ohjaajien palautekysely

Hei!

Pyytäisin teitä vastaamaan näihin muutamiin kysymyksiin opinnäytetyötäni varten. Vastaukset voivat olla niin laajoja tai suppeita kuin haluatte, tärkeintä on kuulla mielipiteenne projektista ja sen onnistuneisuudesta. Vastaukset pyydän lähettämään sähköpostiosoitteeseeni takkunen.tiina@gmail.com 19.6. mennessä. Kiitos!

- **Missä ryhmässä toimitte ohjaajana? Kuinka monta nuorta ryhmässänne oli keskimäärin?**
- **Millaisia nuoria ryhmässänne oli (oliko esimerkiksi johonkin erityisryhmään kuuluvia)? Kuinka nuoret ryhmäännne valikoituivat?**
- **Millaisia odotuksia teillä oli projektiin liittyen? Täyttyivätkö ne? Jäittekö kaipaamaan jotain?**
- **Miten arvioisitte nuorten motivoituneisuutta projektiin osallistumiselle? Jos tässä oli ongelmia, miten arvioisitte nuorten motivaatiopulmien syitä?**
- **Kuinka tärkeänä pidätte projektia nuorten kannalta? Mikä mielestänne oli nuorille tärkeintä, mikä vähiten tärkeää?**
- **Kohtasitteko projektin toteuttamisessa jotain ongelmia? Jos, niin millaisia? Miten ne ratkaistiin?**
- **Miksi lähditte Kartalla!-projektiin mukaan? Kuinka kuulitte siitä?**
- **Osallistuitteko ohjaamisen lisäksi myös projektin suunnitteluun? Missä määrin?**
- **Kuinka arvioisitte käytännön järjestelyjen (aikataulutus, tiedotus ym.) onnistumista?**
- **Ohjasitteko nuoria täyttämään Myrsky-hankkeen palautelomakkeen internetissä?**
- **Lopuksi vapaa sana: kehittämissuhteita, erityisiä kiitoksen kohteita, ruusuja tai risuja?**

Kiitos paljon vastauksestanne!

Liite 6: Yhteistyökumppaneiden palautekysely

Hei!

Olen Tiina Takkunen, Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon opiskelija ja teen opinnäytetyötä Kartalla!-projektista. Työtäni varten haluaisin kuulla hieman ajatuksianne projektin yhteistyökumppanina olemisesta. Alla on muutamia kysymyksiä, joihin toivoisin teidän vastaavan, lisäksi voitte kertoa vapaasti mietteistänne projektiin ja siihen osallistumiseen liittyen. Pyydän teitä liittämään vastaukseenne myös nimenne ja organisaation, jossa työskentelette sekä asemanne organisaatiossa. Vastauksenne pyytäisin palauttamaan 31.5. mennessä sähköpostiosoitteeseeni takkunen.tiina@gmail.com.

Kiitos!

- **Miksi lähditte Kartalla!-projektiin mukaan? Kuinka kuulitte siitä?**
- **Olitteko kuulleet muista Myrsky-hankkeeseen liittyvistä projekteista aiemmin? Jos olitte, niin mistä ja mitä kautta?**
- **Millä tavoin osallistuitte projektiin?**
 - toiminnan suunnittelu, markkinointi nuorille, toiminnan toteutuksessa mukanaolo, taloudellinen tuki, työvoimatuki, tilatuki, jokin muu tapa?
- **Millä tavoin ja millä perusteilla valitsitte ryhmiin osallistuvat nuoret? Vai oliko projekti avoin kaikille halukkaille?**
- **Millaisia odotuksia teillä oli projektiin liittyen? Täyttyivätkö ne? Jäittekö kaipaamaan jotain?**
- **Oletteko saaneet projektista palautetta nuorilta? Jos olette, niin millaista?**
- **Miten arvioisitte nuorten motivoituneisuutta projektiin osallistumiselle? Jos tässä oli ongelmia, miten arvioisitte nuorten motivaatiopulmien syitä?**
- **Kuinka tärkeänä pidätte projektia nuorten kannalta? Mikä mielestänne oli nuorille tärkeintä, mikä vähiten tärkeää?**
- **Kohtasitteko projektin toteuttamisessa jotain ongelmia? Jos, niin millaisia? Miten ne ratkaistiin?**
- **Kuinka arvioisitte käytännön järjestelyjen (aikataulutus, tiedotus ym.) onnistumista?**
- **Millä tavoin kuvailisitte Kartalla!-projektia yhteistyötahona?**
- **Toivoisitteko tämäntapaisen toiminnan jatkuvan organisaatiossanne?**
- **Lopuksi vapaa sana: kehittämisehdotuksia, erityisiä kiitoksen kohteita, ruusuja tai risuja?**

Kiitos paljon vastauksestanne!

Liite 7: Projektikoordinaattorin haastattelun kysymykset

Ohjaajana toimimiseen liittyvät kysymykset

- **Missä ryhmässä toimit ohjaajana?**
 - Kuinka monta nuorta ryhmässä oli keskimäärin?
- **Millaisia nuoria ryhmässä oli (oliko esimerkiksi johonkin erityisryhmään kuuluvia)?**
 - Kuinka nuoret ryhmään valikoituivat?
- **Ohjasitko nuoria täyttämään Myrsky-hankkeen palautelomakkeen internetissä?**
- **Kohtasitko ryhmien ohjaamisessa jotain ongelmia?**
 - Jos, niin millaisia?
 - Miten ne ratkaistiin?
- **Miten arvioisit nuorten motivoituneisuutta projektiin osallistumiselle?**
 - Jos tässä oli ongelmia, miten arvioisit nuorten motivaatiopulmien syitä?
- **Kuinka tärkeänä pidät projektia nuorten kannalta?**
 - Mikä mielestäsi oli nuorille tärkeintä, mikä vähiten tärkeää?

Projektikoordinaattorina toimimiseen liittyvät kysymykset

- **Miksi lähdit Kartalla!-projektiin mukaan?**
 - Kuinka kuulit siitä?
- **Millaisia työtehtäviä sinulla on ollut projektiin liittyen?**
 - Oletko kokenut ne liian haastavina, liian helppoina vai sopivina?
- **Millaisia odotuksia sinulla oli projektiin liittyen?**
 - Täyttyivätkö ne?
 - Jäitkö kaipaamaan jotain?
- **Kohtasitko projektin toteuttamisessa jotain ongelmia?**
 - Jos, niin millaisia?
 - Miten ne ratkaistiin?
- **Kuinka arvioisit käytännön järjestelyjen (aikataulutus, tiedotus ym.) onnistumista?**
 - Jos järjestelyissä oli parantamisen varaa, miten tätä voisi mielestäsi korjata?